

22 APR 2013

Justis- og beredskapsdepartementet,
Sivilavdelingen,
Postboks 8005 Dep,
0030 Oslo

15.04.13

Høringsvar- rapport om «Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker».

Det vises til høringsbrev av 16.01.2013 der Barnehusene inviteres til å komme med innspill. Bak denne høringsuttalelsen står Barnehusene i Tromsø, Bergen, Trondheim, Hamar, Stavanger, Kristiansand og Ålesund – samlet. Statens Barnehus Oslo avgir egen høringsuttalelse sammen med Oslo politidistrikt. Når det i høringsvaret heter at "barnehusene mener", presiseres det at dette altså ikke innbefatter barnehuset Oslo.

Barnehusene har vært en pådriver for arbeidet med forslaget til ny dommeravhørsinstruks. Barnehusene var også representert i arbeidsgruppen ved leder for Barnehuset Bergen. Barnehusene er meget godt fornøyd med arbeidsgruppens arbeid og er i all hovedsak enig dens konklusjoner. På noen få punkter er vi uenig eller har bemerkninger. Det er disse punktene som omtales i vårt høringsvar.

5.2 Forslag om at politiet gis anledning til å avhøre barn og psykisk utviklingshemmede uten involvering av domstolene

Arbeidsgruppas forslag om å overføre ansvaret for avhøret fra dommer til politijurist er etter Barnehusenes syn fornuftig. Sett i sammenheng med tidsbruk fra anmeldelse til avhør vi har i dag, og forslag om kortere tidsfrist i § 4, gjør at det er nødvendig å effektivisere organiseringen rundt avhør av barn. Barnehusene peker på at en fordel med den foreslåtte endringen er at politi og barnehus kan gi et tilbud til barn umiddelbart etter at et forhold er anmeldt. Etter dagens ordning er man oftest begrenset til domstolenes åpningstider.

5.3.2 Aldersgrensen for å omfattes av ordningen senkes fra 16 til 15 år, men slik at det er tidspunktet for første avhør, og ikke hovedforhandling, som er avgjørende.

Barnehusene er uenig i forslaget om å senke aldersgrensen for å omfattes av ordningen fra 16 til 15 år. Barnehusene mener at det ikke er gode grunner til dette og viser til FN's barnekonvensjon som fastslår at man er barn inntil fylte 18 år. Da blir det prinsipielt galt å senke aldersgrensen. For å beskytte barnet/ungdommen fra tilleggbelastninger med å vitne i retten må derfor 16 års alder opprettholdes.

Barnehusene er imidlertid enig i at det er tidspunktet for første avhør som er avgjørende og ikke tidspunkt for hovedforhandling. Ikke sjelden fører urimelig lang saksbehandlingstid hos politiet til at barn blir belastet med å måtte vitne fordi de har rukket å fylle 16 før saken kommer for retten.

Begge disse punktene er viktig for å styrke barns rettssikkerhet og ivareta særlige sårbare personer i straffesaker.

5.5.2 Regler om hvem som kan tillates å følge avhøret:

Arbeidsgruppa foreslår at forsvarer og bistandsadvokat skal få følge avhøret der disse er oppnevnt, dog slik at etterforskningsmessige hensyn kan være begrensende. Dersom forsvarer og bistandsadvokat er til stede, skal de tillates å stille spørsmål til vitne gjennom avhøreren. Videre kan andre etterforskere enn avhøreren og ansatte ved barnehus følge avhøret. Når det gjelder representanter fra barnevernet bør disse tillates å følge avhøret dersom de selv finner det formålstjenelig. Men dette kan nektes av noen helt konkrete hensyn til etterforskningen. Det er avhørsleder som avgjør om disse skal tillates å stille spørsmål.

Barnehusene støtter forslaget om at hovedregelen skal være at barneverntjenesten skal være til stede under avhørene i saker de er involvert i. Barneverntjenesten har det endelige ansvaret for vurderings av barnas

omsorgssituasjon og sikkerhet. Barnehusene tar imidlertid avstand fra en praksis som innebærer at barn skal måtte ta stilling til barnevernets tilstedeværelse under avhøret og ber om at dette tas ut av forslaget til ny forskrift.

5.5.3 Kortere frist for gjennomføring av avhør i de mest alvorlige sakene

Siden oppstarten av barnehusordningen har Barnehusene rapportert om omfattende og alvorlige brudd på dagens 14 dagers frist. Tidsbruken fra anmeldelse til dommeravhør på landsbasis ligger i dag på mellom ca 40 til 120 dager i gjennomsnitt. Til tross for stor oppmerksomhet om dette problemet gjenstår det fremdeles store utfordringer knyttet til det å få avhørt vold og overgrepssatte barn innen frist. For Barnehusene fremstår disse fristbruddene som den største trusselen mot barns rettsikkerhet i Norge i dag.

At det tar lang tid fra en forbrytelse inntreffer og til barnet avhøres kan redusere sannsynligheten for at barnet husker og kan gjenfortelle erfaringer fra overgrep. Både forskning og erfaring fra barnehusene viser at barna husker færre detaljer fra hendelser de har opplevd dersom det går lang tid til de blir avhørt. Detaljene kan være avgjørende for utfallet av straffesaken.

Barn er dessuten sårbare for trusler og manipulasjon og kan utsettes for nye overgrep mens de venter på å bli avhørt. I tillegg kommer den generelle belastningen det er ved og måtte vente lenge på å fortelle sin historie. Barn kan for eksempel være akutt plassert på en institusjon mens de venter.

Barnehuset Tromsø tok i 2011 initiativ til å kartlegge fristbruddene lokalt og analysere årsakssammenhengene. Ansvarspulverisering, manglende prioritering og dårlige rutiner hos politiet, bidro sterkest til tidsbruken.

Troms politidistrikt etablerte etter dette en ordning med spesialinstruks og egen koordinator for avhør av barn og psykisk utviklingshemmede. Ordningen med spesialinstruks skal i korte trekk sikre at det ikke skal gå mer en tre dager fra en sak er registrert hos politiet før dommeravhør er berammet. Instruksen trådte i kraft i 2012 og har allerede bidratt til å senke tidsbruken betydelig.

Ordningen med spesialinstruks har nå spredt seg til flere andre politidistrikter i landet. Barnehusene mener at det bør stilles krav om at alle politidistrikter har en slik instruks. De største distriktene bør ha egen dommeravhørskordinator.

I innstillingen til ny dommeravhørsinstruks foreslår Sæverudutvalget at frist fra anmeldelse til avhør av barnet ikke skal overstige en uke. Barnehusene støtter forslaget, men peker på at det ikke er selvsagt at problemet er løst med dette og viser til at dages instruks i all hovedsak ikke etterleves.

Barnehusene vil peke på at de beste mulighetene for å gjøre godt faglig arbeid er i de nærmeste timene og dagene etter en anmeldelse. Fornærmede vil også ofte være mest motivert og gi mest korrekt informasjon så nært hendelser som mulig. I de mest alvorlige sakene bør det tas avhør av fornærmede så fort som mulig og senest innen 3 dager (72 timer). Forslaget fra barnehusene er derfor at fristen settes til 3 dager.

6.2.2 Barnehusene gis en sentral plass i ny høring, og bruk av dem gjøres obligatorisk i mange tilfeller.

Arbeidsgruppen foreslår at bruk av barnehus gjøres obligatorisk for barn under 15 år som skal avhøres som fornærmet. Det samme skal gjelde ved avhør av sentrale vitner i saker som gir rett til bistandsadvokat. Arbeidsgruppen foreslår at psykisk utviklingshemmede som er fornærmet i saker som gir rett til bistandsadvokat skal avhøres på et barnehus av en særlig skikket avhører.

Barnehusene i Norge stiller seg bak arbeidsgruppens forslag. Barnehusene har kommet for å bli. Barn og utviklingshemmede skal ha like rettigheter uansett hvor de bor i Norge. Barnehuset vurderingen gir tydelige signaler på at barns rettigheter har blitt bedre ivaretatt etter Barnehusene ble etablert. Barnehus legger til rette for helhetlig tenkning rundt barnets situasjon. Forberedelser i forbindelse med avhør og vurdering av behandlingsbehov i etterkant blir nå ivaretatt. I tillegg arbeides det mye med å utvikle avhørsmetoder som gir

barna bedre muligheter til å fortelle sin egen historie. Sekvensielle avhør for de minste barna og kollegaevaluering mellom barnehus og avhørere er eksempler på dette.

Psykisk utviklingshemmede er en særlig sårbar gruppe som trenger spesiell tilrettelegging før under og etter avhør. Barnehusene har kompetanse på å utvikle gode rutiner for dette.

I forslaget til ny § 3 heter det at "dersom hensynet til den som avhøres tilsier det, kan avhøret gjennomføres andre steder". Barnehusene er bekymret for at formuleringen kan tolkes slik at man ikke benytter barnehus, noe som går utover rettsikkerheten til barna. Barnehusene mener at eventuelle unntak må skje i samråd med fagansatte ved barnehusene. Barnehusene foreslår at dette tydeliggjøres i ny forskrift.

6.3 Vedr. utgiftsdekning og administrasjon § 13

Arbeidsgruppen foreslår at det tillegges barnehusene å dekke utgiftene i første omgang.

Dersom arbeidsgruppas forslag om at dommerens rolle faller bort kan dette være et fornuftig forslag. Bestilling og administrasjon av reiser er ressurskrevende, og gjøres bare unntaksvis ved barnehusene i dag.

Dersom arbeidsgruppas forslag til § 13 blir tatt til følge og Barnehusene skal utføre disse oppgavene vil denne oppgaven kreve økte ressurser til Barnehusene.

7.3 Krav om kompetanse til avhører og den som skal lede avhøret

Selv med gode forberedelser er man svært avhengig av avhørernes kompetanse. Barnehusene mener at de aller fleste dommeravhørere i landet holder en god standard, men mange kunne vært enda bedre hadde det vært stilt krav om mer jevnlig trening og evaluering av egne dommeravhør. Forskning viser at uten slik trening vil tilegnede kunnskaper forvitte og kvaliteten på avhørene synke.

I noen få tilfeller bekymrer barnehusene seg for avhørere som vurderes å være så dårlig at de kan utgjøre en trussel mot barns rettsikkerhet. Barnehusene savner i dag rutiner for hvordan slike situasjoner kan håndteres.

Barnehusene bidrar til å gjøre politiets dommeravhørere gode. Barnehusene tilbyr i dag seminar for avhørerne en gang i året med god bistand fra Kripos. Disse seminarene legger opp til kompetansepåfyll og evaluering av dommeravhør og er høyt verdsatt av politiets avhørere.

Det bør vurderes og gi Barnehusene anledning til å sende barnehusansatte på dommeravhørsutdanningen ved PHS. Hensikten med dette er ikke for at disse skal foreta avhør, men for å kunne gi best mulig støtte og veiledning til avhørerne på barnehuset.

Barnehusene støtter også forslag om fremtidig spesialisering av avhørskompetanse. Arbeidsgruppen mener avhør av barn og psykisk utviklingshemmede alltid bør foretas av utdannede avhørere. Barnehusene ønsker å gå lengre og ber om at det formaliseres regler om når spesialutdannede avhørere skal benyttes. Avhør av de minste barna og utviklingshemmede er eksempler på grupper som bare de beste avhørerne med spesialisering bør gi seg i kast med.

Barnehusene støtter arbeidsgruppens forslag om at det innføres et krav om ettergodkjenning av avhørere. Arbeidsgruppen foreslår videre at konkretisering av hvilke krav som skal stilles, og den nærmere utformingen av ordningen overlates til Politihøgskolen i samarbeid med Kripos. Dette arbeidet ønsker imidlertid barnehusene å bli tatt med på.

Barnehusene har i flere år gått foran i å ta initiativ til kompetanseheving for avhørerne. Barnehusene høster mange erfaringer i sin virksomhet og tverretatlige kontakt som vil komme til nytte i dette arbeidet.

Arbeidsgruppa har i sitt forslag satt som et "skal" krav at påtalejuristen har utvidet påtalekompetanse, samt bør ha gjennomført utdanning i ledelse av dommeravhør. Erfaringer fra Barnehusene tilsier at det er viktig at vedkommende politijurist må ha utvidet påtalekompetanse for å kunne ha både nødvendig avhørsfaglig kompetanse så vel som nødvendig autoritet for ledelse av avhøret. I tillegg bør vedkommende ha erfaring fra

arbeid med denne sakstype. Det er ikke uvanlig at det under avhøret oppstår diskusjoner om diverse straffeprosessuelle spørsmål.

Barnehusene mener at en videreutdanning for politijurister straks etableres og at en slik videreutdanning bør kreves for å lede dommeravhør.

8.3 Regler om bruk av videokonferanse under avhørene § 9

Erfaringene med bruk av videokonferanse i barnehusene er gode. Bruk av videokonferanse har bidratt sterkt til at barnehusene har blitt tatt i bruk, og på den måten sikret at barn har fått tilbud om nødvendig oppfølging på barnehus. Når aktørene først har blitt vant til å benytte videokonferanse, viser det seg at dette blir uproblematisk. Noen av barnehusene har sågar fått svært positive tilbakemeldinger fra domstolen om at videokonferanse er en god og ressursbesparende løsning.

Motstand mot bruk av videokonferanse gjør imidlertid at dette må reguleres i egen bestemmelse. Barnehusene mener at det må tydeliggjøres at bistandsadvokaten skal møte på barnehuset ved dommeravhør.

8.4.9 Heving av aldersgrensen for fritaksreglene for vitner i straffeprosessloven § 122 og utviding av reglene til også å gjelde § 123:

Aldersgrense for fritak i straffeprosessloven § 122 heves fra 12 til 15 år. Og at en tilsvarende formulering inntas i § 123. Barnet skal ha forklaringsplikt overfor politiet, dvs. når dommeravhørene faller bort. Aldersgrensen for når det skal avkreves en forsikring heves fra 14 til 15 år.

Barnehusene stiller seg bak arbeidsgruppas forslag. For barn og unge kan fritaksreglene noen ganger skape usikkerhet med hensyn til hva som forventes av dem.

Med hilsen

Barnehuset Tromsø

Barnehuset Trondheim

Barnehuset Stavanger

Barnehuset Ålesund

Barnehuset Bergen

Barnehuset Hamar

Barnehuset Kristiansand